

О.Ф. Мельников,
к.фіз.-мат.наук, проф.,
заступник директора ХарРІ НАДУ

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СПЕЦИФІКА ТА ПРОБЛЕМИ (ЧАСТИНА 2)

Розглянуто специфіку, проблеми та сучасні підходи до індивідуалізації навчального процесу у професійній підготовці державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

Ключові слова: індивідуалізація, місцеве самоврядування, професійна підготовка.

1. *Методика індивідуального навчання кадрів.* Слухач академії може мати свою індивідуальну методику навчання у вигляді індивідуального плану навчання, особливо це стосується вечірнього, заочного та очно-заочного навчання.

Працюючи за індивідуальним планом, слухач уже на першій сесії одержує куратора групи чи наукового консультанта і разом з ним складає свій особистий план вивчення курсу. Виходячи з тематичного плану навчання, він вносить у свій індивідуальний план усі форми навчальних занять з усіма термінами і корективами. Таким чином, від самого початку семестру йому відомо, коли й у якій формі навчальних занять будуть вивчатися ті чи інші розділи навчальної програми, та чи інша література. Це дозволяє слухачеві з урахуванням особливостей і рівня своєї підготовки планувати самостійну роботу з вивчення курсу, своєчасну підготовку до співбесід, лекцій і групових занять. Таким чином, індивідуальний план слухача при правильному його використанні перетворюється на методику індивідуальної роботи, в якій знайшли відображення всі питання навчальної програми, позначені теми лекцій і контрольних форм навчального процесу, окремі проблеми, які необхідно вивчати самостійно. Складовою частиною індивідуального плану є основні заходи кафедри, навчально-методичної комісії, напрямок наукової діяльності провідних професорів і викладачів, в яких слухач може одержати необхідну консультацію.

Таким чином, складання індивідуальних планів, в яких заздалегідь позначено розподіл проблем навчальної програми курсу між лекціями і практичними заняттями, створює сприятливі умови для підвищення ролі викладачів у навчальному процесі, а також забезпечення системного контролю роботи слухачів. Усе це, без сумніву, активізує, з одного боку, роботу слухачів із вивчення курсу, а з іншого – роботу викладачів з орієнтації слухачів на проблемно-аналітичний підхід у навчальній роботі. Зрозуміло, ефективність такої організації навчальної роботи багато в чому залежить від досконалості індивідуальних планів і діяльності з їхньої реалізації, а також від того, наскільки добре ця робота сполучається з іншими заходами щодо поліпшення підготовки й підвищення кваліфікації кадрів державної служби та місцевого самоврядування.

В індивідуальному плані надається можливість передбачити в міжсесійний період виконання конкретних завдань наукового керівника, консультації у фахівців, виконання контрольних робіт, а також вести науково-пошукову роботу у вигляді підготовки статей, доповідей, рефератів. Слухач з урахуванням своїх інтересів може визначити свою участь у спецкурсах, факультативних заняттях, що його цікавлять.

На другому курсі, відповідно до індивідуального плану і з урахуванням уже нагромаджених знань, слухач прилучається до дослідної діяльності, тобто визначає тему своїх наукових інтересів, майбутньої дипломної (магістерської) роботи. Це дозволяє зайнятися збором та обробленням інформації, вивченням спеціальної літератури. Зібраний матеріал, до того як він стане основою в дипломній (магістерській) чи іншій науковій праці, може бути апробований у виступах на конференціях і “круглих столах”, в аналітичних записках або рефератах.

Суть навчання за індивідуальним планом полягає в тому, що акцент із класичних лекцій, семінарів, співбесід, групових занять переноситься на самостійне вивчення слухачем предметів і окремих курсів. У цьому разі слухач повинен самостійно, використовуючи усні чи письмові консультації, вивчити відповідний предмет чи курс, відпрацювати з викладачем (не обов’язково в період

сесії) контрольні форми навчального процесу – колоквиуми, практичні заняття, ділові ігри, а потім здати підсумковий залік чи іспит. Якщо, наприклад, на окремий курс у процесі стаціонарного навчання в групі приділяється кілька місяців, то, опрацювавши цей курс самостійно, слухач уже безпосередньо в академії може пройти контрольні форми навчального процесу і здати підсумковий залік за кілька годин.

Особливістю плану з індивідуального навчання є і те, що викладачі можуть творчо ставитися до реалізації контрольних форм із предметів та окремих курсів, тобто окремі проблеми семінарських занять, ділових ігор, політичних або соціально-економічних експертиз можуть бути виконані у вигляді письмових рефератів, контрольних робіт, службових записок, публікацій у журналах і періодичній пресі. Ці контрольні форми навчального процесу можуть зараховуватися в міру надходження їх на кафедру. При цьому теми контрольних форм навчального процесу на прохання слухача можуть уточнюватися, доповнюватися, а в окремих випадках, навіть цілком змінюватися.

На міжсесійний період слухач складає план своєї роботи, що включає:

- самостійне вивчення предметів, окремих курсів;
- ознайомлення з навчально-науковою літературою, навчально-методичними рекомендаціями кафедри;
- вивчення й аналіз результатів наукових досліджень кафедри вузу;
- вивчення й аналіз періодичної літератури, регіонального досвіду державного управління, політичного або соціально-економічного маркетингу;
- добір та аналіз матеріалів для дипломної (магістерської) роботи чи іншого наукового дослідження.

Слухач повинен знати, що лише за умови успішного виконання плану індивідуального навчання він буде переведений на наступний курс. У такий спосіб виконання індивідуального плану формуються подальші відносини та взаємодія слухача і кафедри.

Необхідна така практика: слухач, що бажає перейти на навчання за індивідуальним планом на один семестр, один рік чи на весь період навчання,

одержавши дозвіл керівництва кафедри, разом з куратором своєї групи складає в двох примірниках план індивідуального навчання, що розглядається та затверджується кафедрою. Один примірник залишається у слухача, а другий – на кафедрі, він є основним документом в організації навчально-методичної роботи з цим слухачем. Методичне керівництво слухачем, що навчається за індивідуальним планом, веде заступник керівника кафедри чи голова навчально-методичної комісії. На великих кафедрах доцільно вести цю роботу на рівні навчально-методичної комісії (НМК), котра:

- приймає заяви слухачів і виносить на кафедру пропозиції про необхідність переведення на індивідуальне навчання; розробляє відповідну документацію;
- веде необхідну документацію та облік слухачів, що навчаються індивідуально;
- координує роботу кафедри в цьому напрямку,
- видає допуск до здачі контрольних форм навчальної роботи;
- надає методичну допомогу слухачам;
- здійснює контроль процесу індивідуального навчання.

До складу НМК входять куратори навчальних груп, один із лаборантів навчально-методичного кабінету. Керівництво НМК здійснює керівник кафедри чи його заступник з навчально-методичної роботи. Про свою роботу НМК звітує на засіданні кафедри, деканату.

Навантаження викладачів із реалізації планів індивідуального навчання складається за фактичними витратами відповідно до доручення кафедр, але, безсумнівно, воно може зростати і якісно, і кількісно.

Аналіз показує, що багато слухачів академії мають базову гуманітарну освіту. Перехід на індивідуальне навчання дозволить їм широко застосовувати фактично елементи екстернату з окремих предметів і спеціальних курсів. У цих умовах, безумовно, зростають місце і роль методичної роботи, збільшується потреба в колективних та індивідуальних консультаціях, підручниках і навчально-методичних посібниках, простих методичних розробках. Крім класичних групових форм і методів, широко використовуються письмові контрольні

завдання, написання рефератів.

Завершальним етапом навчання, як відомо, є складання державних іспитів і захист дипломної (магістерської) роботи. Підготовка до державних іспитів також є складовою частиною плану індивідуального навчання, у здійсненні якого слухач вправі розраховувати на консультації й іншу допомогу професорсько-викладацького складу. Однак державний іспит слухач здає разом із групою через те, що державна комісія створюється спеціальним наказом ректорату тільки на період держіспитів.

Слухачеві, що навчається за індивідуальним планом, розібратися в концепції навчального процесу, у змісті різних форм і методів навчання самотійно досить складно. Необхідна допомога педагога. Саме за активної участі викладача здійснюється концептуальний підхід до пізнання самого навчального закладу і всього процесу навчання, засвоюються стрижневі проблеми курсу, проходить оволодіння формами і методами отримання знань. У цих умовах ефективним методом можуть бути індивідуальні письмові консультації викладача чи загальні методичні вказівки кафедри з вивчення предмета, теми, проблеми, в яких доцільно дати поради щодо організації самотійної міжсесійної роботи з навчальними посібниками, конспектування першоджерел, написання рефератів, контрольних і курсових робіт. Зрозуміло, письмові консультації викладача чи методичні вказівки кафедри не можуть бути всеосяжними. Серйозним розширенням письмових консультацій будуть рекомендації слухачеві стосовно методичної літератури, що допоможе одержати більш широкі уявлення про шляхи і методи вирішення того чи іншого навчального завдання. Певні можливості для розширення консультацій закладено в рецензії викладача на контрольні роботи слухача, де викладач, оцінивши роботу, може показати місце і роль цієї проблеми у вивченні предмета в цілому, дати поради з використання зібраного матеріалу для вивчення наступних тем курсу.

Керівництво індивідуальною роботою слухача – один з основних видів навчальної роботи викладача. І сутність цього процесу полягає не у твердості управління цим процесом, не в обмеженні волі слухача, а в тому, щоб розбудити в

нього потребу у творчій пізнавальній діяльності, у пошуку наукової істини. Важливо сформувати в слухача прагнення до постійної самоосвіти, здатність добувати, закріплювати і застосовувати придбані знання в роботі над рефератами, доповідями, виступами на семінарах, колоквіумах і конференціях, у роботі з науковою й навчальною літературою, у конкретно-соціологічних дослідженнях. Набуття певних навичок самостійної роботи неодмінно позначиться на практичній роботі. Придбані в такий спосіб самостійні знання неодмінно проявляться в активній життєвій позиції, що є складовою частиною професійних якостей державного службовця.

Роль викладача в різних формах самостійної роботи визначається тим, що він досконально вивчає склад своїх слухачів, їхній рівень підготовки і можливості для самостійної роботи. На цій основі визначає зміст, цілі та завдання самостійної роботи, накреслює певний план роботи, методичні шляхи вирішення цільової настанови, педагогічні прийоми активізації розумової діяльності слухачів.

На основі аналізу навчальної програми, тематичних планів, розкладу занять, що існує, викладач-консультант розробляє концепцію самостійної роботи слухачів, вносить у неї побажання, доповнення самих слухачів. Він знайомить їх з можливостями кафедри, навчально-методичного кабінету, бібліотеки, а також з інформаційно-обчислювальною технікою.

Будучи присутнім на заняттях, викладач-консультант проводить навчальні бесіди, опитування, перевірку засвоєння матеріалу, відповідає на питання. У ході цієї роботи викладач відзначає недогляди й недоліки, а також позитивні зрушення, появу навичок і певного досвіду самостійної роботи слухача, зосереджує увагу останнього на конкретних аспектах самостійного навчання.

Із кожним семестром спільна діяльність викладача і слухача стає більш ускладненою, диференційованою. З кожним новим курсом досягається усе більше взаєморозуміння, тому що напрацьовані навички самостійної роботи дозволяють слухачеві підвищувати науково-теоретичний рівень аналізу досліджуваних проблем і реального політичного або соціально-економічного процесу.

Сьогодні перед професорсько-викладацьким складом академії стоїть

методичне завдання – створення системи справді наукової організації самостійної роботи, а також спеціальних підручників, навчальних посібників, методичних вказівок. Варто розробити також ефективну систему планування навчального процесу, зробити особливий акцент на активних формах навчальних занять. Прийшов час присвятити цим проблемам науково-методичні конференції, засідання вчених рад, ректоратів, кафедр, а також враховувати цей аспект під час підготовки й перепідготовки викладацьких кадрів.

2. Стажування як процес апробації знань. Важливою частиною самостійної роботи слухачів у процесі навчання в академії є стажування. Це є метод самостійної підготовки слухача безпосередньо на практиці, який має не стільки емпіричний, скільки методичний характер. Слухач-стажист залежно від місця стажування виконує адміністративні чи суспільні завдання. Але у процесі стажування переслідується мета не стільки досягнення певної продуктивності, скільки вдосконалювання отриманих знань, навичок і досвіду роботи.

При цьому стажист може не залишатися в одній і тій же посаді, а працювати на різних рівнях посадової сітки.

Якими є методичні вимоги до організації і підготовки стажування слухачів? Відповідно до програми стажування, затвердженої ректоратом навчального закладу і погодженої з керівництвом установи чи організації, де пройде стажування, основною його метою є практичне застосування знань та вмінь, отриманих в академії, нагромадження досвіду і закріплення наявних навичок управлінської, організаторської, експертно-аналітичної та виховної діяльності, вивчення специфіки роботи органів державного і господарського управління, питань становлення й функціонування системи державної служби. Під час стажування слухач також здійснює збір, аналіз та узагальнення матеріалів для підготовки курсових і дипломних (магістерських) робіт, наукових повідомлень і публікацій відповідно до навчальних програм і планів наукової роботи академії.

З урахуванням поставленої мети визначаються й основні завдання стажування, зокрема підвищення професійної компетентності, розвиток ділових, організаторських і особистісних якостей слухача в інтересах створення

сприятливих передумов для більш раціонального використання їх у майбутній професійній діяльності в системі державної влади, господарського або соціального управління,

Стажування слухача в центральних, регіональних або місцевих органах влади відповідно до індивідуального плану передбачає й виконання конкретних обов'язків певної посади з метою поглиблення або придбання слухачем нових знань, подальшого розвитку його організаторських здібностей. Важливо, щоб відповідний план стажування було тісно ув'язано з планами роботи організації, де проходить стажування. Тоді слухач зможе брати участь у заходах, що проводяться, а також в їхній організації й підготовці. Виконання цих умов дозволить слухачеві безпосередньо уявити найважливіші функції державної служби, наприклад на регіональному рівні, визначитися в найбільш цікавих напрямках діяльності, приміром, адміністрації області, випробувати свої можливості у виконанні конкретних завдань.

На особливу увагу заслуговує зміст стажування, де акцент робиться на вивченні специфіки функціонування органу управління організації чи установи, їхньої ролі й місця у вирішенні сучасних проблем становлення системи державної служби. Стажист знайомиться з методами і механізмами інформаційного, соціологічного і психолого-педагогічного забезпечення управління, правового регулювання управлінської діяльності, становлення ринкових відносин, вирішення кадрових проблем, бере участь у розробленні проектів нормативних і управлінських документів, інформаційних і аналітичних матеріалів, у підготовці управлінських рішень, організаторській, та виховній та роз'яснювальній роботі з їхньої реалізації, виконує індивідуальні завдання ректорату й навчально-наукових підрозділів академії в організації, де проходить стажування.

Аналіз стажувань слухачів ХарРІ НАДУ показує, що основну увагу слухачів має бути спрямовано на вивчення досвіду державних установ і відомств, громадських організацій для наступного творчого використання його у своїй практичній роботі. Щорічно в ХарРІ НАДУ проводиться науково-практична конференція за результатами стажування слухачів та видаються відповідні

збірники наукових праць [1– 3].

Слід зазначити, що досвід як теоретична і практична проблема активно розробляється багатьма працівниками, ученими. Великий інтерес у цьому плані становлять три монографії американського вченого Даніеля Бурситіна (“Американці: демократичний досвід”; “Американці: національний досвід”; “Американці: колоніальний досвід”). Певний внесок у розроблення цієї проблеми зробили такі західні вчені, як М. Вебер, Г. Шуберт. С. Штурм, Б. Лагур. Помітний внесок у розроблення проблеми зробили й вітчизняні вчені, зокрема О. Лактионов, С. Максименко, О. Санникова, Т. Титаренко.

Що ж являє собою соціальний досвід суб’єктів державної влади, суспільно-політичних об’єднань та ін.? Для того щоб вивести поняття “соціальний досвід”, варто виходити із загальнофілософського поняття досвіду в цілому. У філософській літературі сутність досвіду визначається як сукупність засвоєних знань, навичок, використаних на практиці. Соціальний же досвід, з одного боку, є складовою частиною досвіду взагалі, а з іншого – формується в ході практики реального соціально-політичного процесу державності.

Сукупність практично засвоєних знань, умінь, навичок, випробуваних на практиці і відбитих у свідомості людей у вигляді фактів, подій, явищ реального політичного процесу після відповідного узагальнення й оцінки, теоретичного осмислення розглядається як політичний досвід.

Для вивчення й аналізу змісту соціального досвіду суб’єктів державної влади слухачеві-стажисту доцільно звернути увагу на такі методологічні аспекти, як сутність соціального досвіду. Тут вихідною точкою є категорія “політична реальність”, тобто сфера суспільно-політичного життя, його соціальної реальності, сукупності суб’єктів перетворення, співробітництво з різними галузями державної влади.

Будь-який аспект реальності може стати об’єктом дослідження, пізнання, нагромадження досвіду суб’єктами реального політичного процесу. Аспекти чи проблеми цієї політичної реальності, що виникли в певних конкретно-історичних умовах, що пройшли певні етапи розвитку в діяльності соціально-політичних

суб'єктів, і є основою процесу формування соціального досвіду.

Приміром, перебудова і процеси, що проходили в цей час та в 1990-ті рр., не давали нам підстав визначити суспільство, яке ми будуємо, суспільство, в якому ми живемо, оскільки реальних змін у суспільстві не було.

Але останні роки реформування показали, що в Україні розпочалися певні реальні соціальні процеси, що не мають аналогів за багатством форм, методів, засобів перетворювальної діяльності. Причому треба зробити так, щоб ці політичні процеси були концентровані та цілеспрямовані, щоб вони досягли певної зрілості, характерної для всього західного суспільства. Треба, щоб в усіх сферах суспільства з'явилася політична реальність у вигляді підсумку, результату політичної, соціально-економічної, ідеологічної й іншої діяльності. Тоді на соціальному досвіді позначаться глибинні процеси реформування суспільства, визначиться сфера об'єктивного, що впливає на соціальні й політичні засади буття. Це проявиться у тому числі і в таких об'єктивованих ствердних формах державної влади, як політичні принципи, норми, символи, тактичні прийоми, способи організації й діяльності політичних інститутів, прозорість концептуальних, стратегічних соціально-політичних задумів, традиції.

В основі реальності ми бачимо певний стверджуваний соціально-політичний досвід. При цьому варто підкреслити, що досвід не підмінюється поняттям “практика”, хоча досвід пов'язаний із практикою: практична діяльність – джерело досвіду, формується в надрах практики, узагальнення й осмислення практики народжує досвід. На наш погляд, можна простежити і рівні розуміння досвіду слухачем у процесі стажування.

Емпіричний (практичний) рівень. Досвід виникає у процесі взаємодії суб'єкта й об'єкта. При цьому можна виділити два види: досвід, коли об'єкт не одержує якісних змін, тому що вплив суб'єкта відбувається у вигляді спостереження, споглядання; і досвід, за якого відбувається активний вплив суб'єкта на об'єкт, приміром, суспільно-політична діяльність із перетворення органів влади, народження досвіду в одному місці й перенесення його на інше.

Теоретичний рівень пізнання. Означає узагальнення досвіду на рівні теорії,

коли досвід виступає основою й критерієм істинності теоретичного знання; аналіз реальних політичних явищ, подій, фактів дає можливість підтвердити чи спростувати теоретичний висновок, чи навпаки, теорія може вирости з аналізу політичного досвіду.

У ході стажування відбувається виявлення конкретного носія соціального досвіду, яким можуть бути виконавчі або законодавчі структури, регіональні адміністрації, закордонні інститути державності й ін. При цьому як суб'єкт-носій досвіду можуть виступати держслужбовці, практичну діяльність яких пов'язано з нагромадженням певних знань, умінь і навичок у вирішенні завдань реформування й демократизації суспільства.

Найважливішим суб'єктом соціального досвіду виступає держава. Слухач у ході стажування неодмінно зверне увагу на нове осмислення (прочитання) проблем держави в перехідний період, коли ще мала місце недооцінка деяких аспектів регулювання її соціально-економічної діяльності. Приміром, раніше ми бачили орієнтацію на уявлення про державу як привід, як механізм панівного класу, правлячої партії. А акцент на розумінні держави як суспільного інституту не робився. Водночас на демократичному етапі ми бачимо іншу крайність. Під впливом ліберальних ідей, вкладених у вуста і свідомість правлячої еліти, державу, певною мірою, виділено з економічного, соціального і культурного життя, що послаблює регулювання багатьох процесів, негативно позначається на окремих аспектах реформування й демократизації суспільства. До речі, світовий досвід показує, що в багатьох країнах заходу ринкова економіка, як правило, не існувала без ґрунтового державного регулювання. Інша справа – методи, форми, засоби, міра державної участі у вирішенні актуальних проблем життєдіяльності суспільства. Під час стажування в органах виконавчої чи законодавчої влади слухач академії повинен звернути увагу на вжиті в цьому напрямку заходи.

У центрі змісту стажування – предмет соціально-політичного досвіду, тобто головні властивості й ознаки, напрямки діяльності суб'єкта. У соціально-політичному досвіді великий інтерес становить президентська вертикаль влади в умовах модернізації України, аспекти діяльності представницької влади, а також

такі проблеми, як регіональні особливості та самоврядування. Особливий інтерес викликають соціально-політичні проблеми державного управління. Основою соціально-політичного досвіду є також практична діяльність людей, їхні знання, уміння й навички, відображення в їхній свідомості фактів, подій, явищ реального політичного та соціально-економічного процесів.

У ході стажування слід звернути уваги на те, що становлення Української держави проходить через реформування й демократизацію суспільства. Це серйозний полігон для розвитку й перетворень. Як елементи з його створення використовувалися вітчизняні й закордонні теорії, досвід, форми і методи. На цьому шляху – пошук, експерименти, досягнення й упущені можливості. Від повного визнання до відторгнення – такий плюралізм вітчизняної думки. Усе це принципово важливо для майбутнього державного службовця, тому що торкається концептуальних, теоретико-методологічних аспектів української державності як суб'єкта реформування.

Сьогодні як ніколи актуально з урахуванням соціального досвіду осмислити становлення таких державних інститутів, як голова облдержадміністрації (губернатор), міська адміністрація (мерія), що в умовах української дійсності затверджуються досить складно і суперечливо. Не меншу актуальність являють і такі аспекти політичного досвіду державності, як проблема поділу влади, вирішення конфліктів, регіональне і місцеве самоврядування та ін. На наш погляд, адаптація закордонного досвіду державності припускає глибоке, теоретичне його осмислення, а також аналіз відповідності наукових концепцій, безпосереднє вивчення сукупності політичного досвіду й наукової думки.

У ході стажування слухачеві доцільно звернути увагу на якісну оцінку результатів соціально-політичного досвіду. У політичному досвіді української державності ми бачимо, насамперед, позитивний досвід реформування й демократизації суспільства, на його базі передбачається подальше просування вперед. Реальна дійсність свідчить також про наявність негативного досвіду, що при критичному аналізі дозволить напрацювати необхідні механізми ліквідації негативних наслідків. Негативний досвід – це допущені помилки, прорахунки,

поразки, що мали місце, омани і невдачі української державності у процесі реформування й демократизації суспільства. Науковий аналіз негативного досвіду виключає формалізм, шаблон, застаріли догми і стереотипи. І в той же час дозволяє дістати соціально-політичні уроки, визначити актуальні завдання й гасла.

Проведення якісного аналізу соціально-політичного досвіду має свою специфіку. Той самий соціально-політичний досвід може трактуватися по-різному. На це впливають такі фактори, як плюралізм суспільної думки, конкретно-історичні умови, об'єктивні зміни в результаті політичної події, суб'єктивні оцінки з урахуванням отримання політичної вигоди. Мають вплив і такі, властиві деяким політичним об'єднанням, ідеологічної оцінки, як популістські підходи на етапі проведення суспільно-політичних кампаній, нарешті, класовий підхід, що ще залишився в деяких політичних об'єднаннях і соціальних групах.

У центрі уваги стажиста можуть виявитися форми і методи прояву соціально-політичного досвіду. Вони досить різноманітні, ця особливість може проявитися у вигляді певних подій, у ході виборчих кампаній, референдумів, масових суспільно-політичних кампаній і т.ін. На проведення цих заходів може вплинути плюралізм суспільної думки, егоїстичні інтереси політичних партій, рухів, соціальних груп і т.ін.

На етапі демократичного руху у практиці політичного життя широко розповсюдилися нові друковані видання, набули поширення масові заходи, створення суспільних рухів та організацій. Активно йшов процес критичного аналізу досвіду суспільної практики. Усе це говорить про те, що творчістю мас, їхнього суспільно-політичною практикою затверджувалися нові аспекти політичного життя. Теорія на цьому етапі не являла собою самодостатню цінність. Захоплення дефініціями, відірваними від життя і практики, не відповідає потребам нашого часу, коли відбувається докорінний перегляд цінностей, коли виявляється загострене ставлення до самого процесу реформування. Сьогодні потрібно використання теорії як способу пізнання реального політичного процесу

реформування й демократизації суспільства. Це вимагає, у свою чергу, більш тісного зв'язку теоретичної думки з вирішенням практичних завдань нашої державності, різних гілок влади.

Структура формування й використання соціально-політичного досвіду також важлива для розуміння досвіду. У реальній дійсності соціально-політичний досвід може зароджуватися на рівні низової ланки і мати значення на місцевому, регіональному, центральному рівнях. Минулий досвід також може творчо використовуватися в сучасних умовах, а закордонний – адаптуватися в українській дійсності. Будь-який із названих досвідів може використовуватися у вигляді методологічних і методичних рекомендацій.

Соціально-політичний досвід різної цінності формується в документах органів влади, СМІ, у виступах керівників виконавчих і представницьких органів влади. Разом із тим соціально-політичний досвід може проявитися в дипломних (магістерських) і наукових працях слухачів і аспірантів, у службових записках держслужбовців, у статтях періодичної преси, проблемній лекції викладача.

Функції соціально-політичного досвіду складають одну з актуальних проблем для аналізу стажиста. Вони мають багатогранний характер і можуть активно впливати на вдосконалювання, поглиблення реального соціально-політичного процесу на різних рівнях органів державної влади. На основі досвіду можна виробляти рекомендації, стратегію, тактику, концепцію; серед його функцій передання знань і практичних навичок суспільної діяльності, державного управління. Досвід дозволяє реально вплинути на політичний процес, соціально-політичну практику вирішення політичної проблеми. Із соціально-політичного досвіду політична теорія може черпати настанови, нормативні основи. Історична соціально-політична теорія може виглядати як прямий досвід для сучасного реального політичного процесу. Досвід має також конструктивну функцію, тобто можливе його використання як вихідної позиції для моделювання розвитку політичних процесів. Але, мабуть, найвища функція соціально-політичного досвіду – це його критеріальна сутність як мірила для оцінки, як засобу перевірки затвердженої гіпотези, теоретичної концепції.

Особливе значення має ціна соціально-політичного досвіду. У ході вивчення практичного досвіду реального соціально-політичного процесу ми постійно переконуємося, що платимо неймовірно високі ціни і за позитивний, і за негативний історичний, сучасний і закордонний соціально-політичний досвід. Політичний досвід перебудови коштував нам розпаду СРСР, появи мільйонів “біженців”, безпосередньої загрози громадянської війни в деяких країнах СНД. Соціально-політичний досвід реформ також має високу ціну. Позитивно те, що ми стали на шлях багатокладної економіки, демократичної правової держави, але відбулося падіння економіки, втрачено багато стратегічних технологій, це викликає велике занепокоєння суспільства. Усе це ми бачимо на основі нашої практики, досвіду, що набули. У Посланні Президента України говориться, що необхідно зробити все для зниження ціни реформування суспільства і неповторення серйозних помилок, що мали місце раніше.

У процесі стажування слухачі акцентують увагу і на досвіді історичної наступності в державних справах, тобто нагромадженні та переданні з покоління в покоління визначених атрибутів соціально-політичного досвіду, необхідного для підтримання стабільності політичних відносин, функціонування офіційних структур, насамперед держави. Водночас необхідно піклуватися про наступність політичного досвіду розвитку суспільства, невтручання держави в життя родини, суспільних інститутів і т.ін. Але досвід, як відомо, не просто нагромаджується, перетворюючися на догми і стереотипи, на міфи, що відмирають, а, показавши свою придатність і привабливість, генерується та втілюється в традиції.

За всієї актуальності досвіду української державності, ставлення до нього поки не відповідає вимогам державної практики, тому що досвід може більш ефективно виступати складовою частиною пізнання реальної дійсності державності; однією з умов протистояння популізму, волюнтаризму, мафіозності, корумпованості, бути одним з основних компонентів коригування стратегії й тактики, концепцій, програм, виникнення й затвердження нових теорій. Він, урешті, може сприйматися як найважливіший метод реформування й демократизації суспільства. Над усім цим є сенс замислитися слухачам, для того

щоб зробити свій внесок у творче втілення в життя передового досвіду української державності.

По завершенні стажування слухач готує для кафедри докладний звіт, відбиваючи в ньому цілі та завдання, основний зміст стажування, виконання індивідуального плану. Звіт повинен містити також висновки і конкретні пропозиції слухача з удосконалювання діяльності організації, відомства чи установи, в якій він проходив стажування.

У свою чергу, керівник стажування від академії та безпосередній керівник підрозділу, у віданні якого знаходився слухач-стажист на конкретному робочому місці, повинні підготувати характеристику-відгук про проведену стажистом роботу, в якій буде відмічено науково-теоретичну та практичну підготовку слухача, ступінь його управлінської підготовки, активність і компетентність у виконанні визначених функціональних обов'язків, ефективність участі стажиста в діяльності підрозділу.

Підсумовуючи, необхідно підкреслити, що ми не торкалися всього різноманіття навчального процесу, зупинилися тільки на деяких аспектах методики самостійної роботи. Тим більше, що саме методика підготовки фахівців для державної служби сьогодні набуває особливого значення. Методика навчального процесу реформується, намагається звільнитися від заідеологізованості. Нові вимоги до підготовки фахівців припускають перехід від примусового навчального процесу до співробітництва викладача і слухача, до зацікавленості й відповідальності у професіональному навчанні кадрів державної служби та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Демократичні стандарти державного управління: матер. наук.-практ. конф. (за підсумками стажування слухачів у 2007 р.), 27 вересня 2007 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2007. – 212 с.
2. Державна політика України в умовах європейської інтеграції: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (за підсумками стажування слухачів у 2005 р.), 21 вересня 2005 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2005. – 176 с.
3. Державна служба в Україні: матер. наук.-практ. конф. (за підсумками стажування слухачів у 2006 р.), 27 вересня 2006 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2006. – 200 с.

self-government: specific and problems (Part 2).

Peculiarities, problems and temporary approaches to individualization of academic process in sphere of civil servants and local self-government officials' professional training are considered.

Key words: individualization, local self-government, professional preparation.

***Мельников А.Ф.* Индивидуализация обучения государственных служащих и должностных лиц местного самоуправления: специфика и проблемы (Часть 2).**

Рассмотрена специфика, проблемы и современные подходы к индивидуализации учебного процесса в профессиональной подготовке государственных служащих и должностных лиц местного самоуправления.

Ключевые слова: индивидуализация, местное самоуправление, профессиональная подготовка.